

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע ויצא תשפ"ג

על חיבורים של שמיים וארץ

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מציאת משמעות - האתגר מספר אחד בחייו של כל אדם (לפי ויקטור פרנקל זהו סם החיים).

האתגר: אדם שיסודו מעפר וסופו לעפר! היהפוך לחלק מהנצח ולא יתאיין, חייו, בסוף ימיו על פני האדמה? סיפור הפתיחה של פרשתנו עוסק בשאלה יסודית זו. כדי להבין את התשובה הטמונה בין מילותיו של הכתוב, עלינו לזהות את המילים המנחות ואת משמעותן. נדגיש מילים אלה תוך ציטוט הפסוקים:

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא: ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: והנה יקנן נצב עליו ויאמר אני יקנן אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: ... ויניח יעקב ויעקב משנתו ויאמר אכן יש יקנן במקום הזה ואנכי לא ירעתי: ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים: וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשיתו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה: ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לוח שם העיר לראשנה" (בראשית כ"ח י-יט).

יעקב יוצא מבאר שבע ברגליו – וילך, בדרכו הוא פוגע ב־מקום (6 פעמים). הוא לן שם (ביטוי זה מופיע 2 פעמים אבל הוא מופיע גם כ: שם (2 פעמים) וגם בצורת הריבוי שמים (2 פעמים) וגם בהבלעה כ: שמש וכ: וישם. ביטוי נוסף הוא מצב ושוב בצורה אחרת נצב.

אם התחלנו את הסיפור בהליכה רגלית וילך, בסוף מגיע יעקב לדאש מראשיתו (2 פעמים) ול: ראשה ו: לראשנה. (חייו של יעקב הם מסלול מאתגר שמתחיל בעקב – ברגל ומסתיים בישראל, אותיות ראש).

מה הפשר? השאלה היא, מה האדם, מלשון אדמה, עליה דורכים ברגליים, עושה עם חייו? האם הוא מבוסס בבוץ של החומרנות או שראשו נישא אל על לשמיים? האם מקום משמש אצלו רק כבסיס מוצק לחיים, שכל מטרתם הישגים חומריים, או שהוא מחפש באמצעות ראשו את שער השמיים? האם הוא מחפש נדל"ן, או שהוא מחפש את הקשר עם "המקום" כחינוי של הקב"ה? במקומות רבים בתנ"ך ניתן לזהות כי צירוף הביטויים 'מקום' ו'שם', הוא סימן מובהק לנוכחות שכינה באירוע. לדוגמה: "והיה המקום אשר יבחר יקנן אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו ..." (דברים י"ב יא). המקום - בית המקדש, הוא המקום שבו קיימת נוכחות שכינה קבועה (לדעת הרמב"ם).

גם השרש יצ"ב, בהופעותיו השונות כמו נצב ומצב, משמש פעמים רבות כסימן מובהק לאירוע בו יש נוכחות שכינה. עיינו [חמדת ימים לפרשת נצבים וילך תשס"ב, נצבים וילך תשע"ג וניצבים תשע"ט](#).

אם כך, נציע כי יעקב במסעו מבאר שבע לחרן עצר בבית אל, ושם התגלה אליו הקב"ה בחלום הסולם. הקב"ה מלמד אותו ואותו כי בחיים של שאיפה כלפי מעלה, אפשר להתגבר על כוח המשיכה כלפי מטה. גם בעולם החומר ניתן לעלות מעלה ולהגיע לשער השמים. כל מי שמחפש בחייו את הקב"ה, ימצא את המקום הרוחני ויעלה מעלה מעלה. הראש הוא האיבר החשוב ולא הרגליים. חיים של אמונה הם חיים של משמעות ודבקות בשכינה. מי שיכוון כך את הליכתו, יזכה לגילוי שכינה, כל אחד לפי מדרגתו.

נסיים בתפילה כי נזכה ללכת בדרכיו של יעקב אבינו, ולזכות לחיות חיים של משמעות – חיים של אמונה – חיים של שאיפה מעלה.

לעילוי נשמת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	גב' גולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	הרב ישראל רזן י"ג בחשוון תשע"ח
מר שמואל גב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ" באב	גב' צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א'	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	מר זליג גב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב
הרב אשר גב' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר גב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א
ר' אליהו כרמל גב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב		חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט

לע"נ תמר ליכטנשטט האהובה, יהי זכרה ברוך

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St.,

WWW.ERETZHEMDAH.ORG Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org

חֵמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

ייעוד אבנים לשימוש – הלכה למעשה

אנו עוסקים בסוגיית מוקצה. נכנסנו לאחרונה לשאלה כיצד מכניסים חפצים מהטבע, המוקצים ואסורים בטלטול, לידי שימוש, כך שיהיה מותר לטלטלם ולהשתמש בהם בשבת.

בראשונים ישנן ארבע שיטות מרכזיות:

לפי ר"ת: רק הכנה של החפץ על ידי שינוי שלו הופך אותו לכלי לעניין הלכות מוקצה. המשמעות היא שאם רוצים להגדיר אבן בטבע ככסא, וכך בעת הטיול יהיה מותר להזיז את האבן ולשבת עליה, יש לשייף אותה מעט בכדי שתהיה נוחה יותר לישיבה. בכדי להשתמש בחתיכת עץ כמעצור לדלת, יש לשייף אותה כך שתתאים לתחיבה תחת הדלת, וכן על זה הדרך. כמובן שישנם חומרים שאין דרך להכין אותם לפני השבת: אם רוצים להכין את החול עבור ארגז החול, אין איך להכין את החול לשימוש. חומרים שכאלה ניתן לאסוף לפני שבת לצורך השימוש, ובהם הם מוכנים לשימוש גם בשבת.

לפי הרמב"ם: באופן כללי הרמב"ם מסכים עם ר"ת. אך אם אדם כנס חפץ לשטח שלו בכוונת שימוש, דינו בכך. אם אדם רוצה להשתמש באבן כמעצור לדלת, דיו שהוא מעביר את האבן לאזור הדלת לפני השבת, ומשעשה כך האבן מותרת בטלטול. אם אדם אסף עצים לצורך הבערה, לכאורה הם נותרו מוקצים, שהרי הם אינם כלי, אלא חומר בעירה. אך מכיוון שהוא כנס את העצים לחצר, דיו שלפני שבת יתכוון מחדש להשתמש בעצים לשימוש אחר, והם יצאו מידי היותם מוקצים.

הרמב"ם ור"ת מסכימים ששימוש חד פעמי וסתמי (לדוגמא – אם במקרה אבן הייתה קרובה לדלת והשתמש בה כמעצור, אם אדם טייל וישב על אבן, ואפילו הזיז אותה כדי שתהיה נוחה יותר) אינם מוציאים את החפץ מהיותו מוקצה. הם גם מסכימים שמחשבה ללא מגע או פעולה על החפץ אינה מוציאה אותו מידי מוקצה.

בעל המאור והרמב"ן חולקים ומקלים יותר. הם פוסקים ששימוש חד פעמי סתמי, או מעשה מינימלי, מוציאים את החפץ מהיותו מוקצה. אם הרמב"ם ור"ת היו דורשים שיוף של האבן כהכנה לישיבה עליו בשבת, לפי בעל המאור והרמב"ן דינו שישב על האבן, או שיסיר ממנו את האבק, לפני השבת.

הרא"ש והר"ש משנץ מקלים עוד יותר. מכיוון שכל הדין של מוקצה הוא דרבנן בלבד, דינו שאדם יתכוון להשתמש בחפץ בשבת, וזה יתיר את טלטולו בשבת. כך שאם אדם חשב על אבן מסוימת כמעצור לדלת, או השתמש בה ללא משים לפני שבת, מותר לו לטלטל אותה ולהשתמש בה בשבת.

להלכה: השו"ע פוסק כרמב"ם, והרמ"א פוסק כרא"ש. לפי שיטה זו, כאמור, כל הכנה – במחשבה או שימוש חד פעמי, מתירים את שימושו בשבת.

הדיון שלנו עוסק בהפיכת עצם מהטבע לכלי. אם אדם לוקח אבן ומשתמש בה כמעצור לדלת באופן חד פעמי, האם נכון לומר שהאבן הפכה ל"כלי", או שזהו עצם מהטבע שכרגע נמצא בשימוש של האדם? הרשב"א אומר שזו אכן בעיה. לכן הוא סובר שאם הכנת החפץ לשימוש נועדה לשימוש יחיד, החפץ לא יצא מכלל מוקצה. כך שאם אדם ייעד אבן לישיבה במשך טיולו בשבת, ואין בכוונתו להשתמש באבן בעתיד, אין שום משמעות לייעוד הזה. האבן שבטבע נותרה אבן שבטבע.

הר"ן מסכים עם הרשב"א שאכן יש כאן בעיה, אך הוא מבחין בין כמה דברים שונים:

שימוש רגיל – לדוגמא – אבן לפיצוח אגוזים, או לעצירת הדלת – אלו שימושים רגילים באבן, ולכן דיו בייעוד לשימוש לשבת אחת.

שימוש שאינו סטנדרטי – לדוגמא, אבן שיושבים עליה (אמנם אנשים רגילים לשבת על אבן בעת הצורך, אך הם אינם חושבים על האבן ככיסא, אלא כאבן שבטבע שבחרים לשבת עליה באותו הרגע) – יש לייחד לטווח הארוך, או להשפיע על האבן באופן משמעותי, כגון לשייף אותה לצורך ישיבה.

השולחן ערוך פוסק כדברי הר"ן.

בכך אנו מסיימים את הדיון בהכנת מוקצה מחמת גופו לשימוש. בשבוע הבא נעבור למצב ההפוך: כלים שנשברו.

[ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
ר' יצחק בן בריינדל גיטה
חוה ראנלה בת פיילא
משה בן רחל
אריה יצחק בן גאולה מרים

ניר רפאל בן רחל ברכה
שי בת הלל
הילה צפנת בת שרה טובה
מאירה בת אסתר
נהוראי בן רבקה נמיר
יוסף בן אורית
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה
נטע בת מלכה
רבקה בת שרה בלה
ירחמיאל בן זלטה רבקה
הילל בן תמר שפרה

לע"נ
שלמה דוד בן זלמן ושרה
אבנית ז"ל
נלבי"ע סיון תשע"ט

לע"נ
רבי יעקב ז"ל
בן אברהם ועיישה וחנה
בת יעיש ושמחה סבג

לע"נ
גב' לורין
הופמן ז"ל
חיים משה בן
קוקה יהודית כהן ז"ל
נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

לע"נ
סוזי בת עליזה
כהן ז"ל
נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Lisbon, Portugal

ליסבון, פרוטוגל

אלול תשע"ט

הדלקת נר חנוכה משמן הקדוש בקדושת שביעית

השאלה

למדנו בשיעור משניות שביעית, וראינו במשנה שמותר להדליק נרות משמן זית הקדוש בקדושת שביעית. רציתי לשאול האם זה נכון גם לנר חנוכה? או שבגלל שנרות חנוכה לא נועדו להנאה, אסור להדליקם משמן קדוש? האם כשיהיה בשוקים שמן הקדוש בקדושת שביעית, נוכל להשתמש בו גם להדלקת נרות חנוכה?

תשובה

- א. מותר להדליק נרות שבת או כל נר אחר שמשמש לאורה, בשמן הקדוש בקדושת שביעית¹.
- ב. נרות חנוכה אע"פ שיש אוסרים² להדליקם משמן הקדוש בקדושת שביעית, הלכה למעשה בימינו שמותר להדליקם³, משום שנוהגים להדליק תמיד בתוספת נר שמש⁴.
- ג. יש להוסיף שיש שאלה גם לגבי עצם הוצאת השמן הקדוש בקדושת שביעית מחוץ לישראל. שאלה זו נידונה בהרחבה בשו"ת במראה הבזק חלק ו, תשובה צט. ולעיל בתשובה צח.

¹ במשנה בשביעית (ח, ב) ישנה השוואה בין דיני שביעית לדיני תרומה ומעשר, ונכתב במשנה: "קלה מהן שביעית שניתנה להדלקת הנר" (בניגוד לתרומה שמותר להדליק בה את הנר רק אם היא טמאה), ובתורת כהנים (בהר פרשה א, הובא גם בירושלמי שביעית ז, א) מובא המקור מהפסוק לדין זה: **יִתְהַיֶּה** כֹּל תְּבוּאָתָהּ לֵאכֹל - לרבות הדלקת הנר. וכן פסק הרמב"ם (שמיטה ה, א) שמותר להדליק נר בשמן הקדוש בקדושת שביעית. רש"י (סוכה מ"א) ביאר שלמדים מהפסוק הנאה של הדלקת הנר, משום שזה דבר ש'הנאתו וביעורו שוה' בדומה להנאת אכילה. כלומר, שההנאה מגיעה מהשמן הקדוש בקדושת שביעית תוך כדי שהשמן כלה, בניגוד להנאות אחרות, שבאות רק אחרי שהשמן כלה, כמו עצי הסקה שההנאה היא החום שמגיע אחרי השריפה, ולא בעת השריפה. לדעת הרב קליערס (תורת הארץ פרק ח, אות מה-ג), יש ללמוד מהפסוק שגם ירק שלקטו לאכילה, מותר להשתמש בו להדלקת נר. ומאידך, כל נר שמדליקים אותו שלא לשם הנאה מאורו, אסור להדליקו בשמן שביעית, כגון הדלקת נר ביום (לדבריו יש מקום לדון בימינו, האם מותר להדליק נרות שבת בשמן שביעית, כאשר אור החשמל דולק, כך שהדלקת הנרות היא יותר לכבוד מאשר לאור).

² בית רידב"ז (על פאת השולחן ה, ט) פסק, שאין להדליק בשמן שיש בו קדושת שביעית, מכיוון שר חנוכה "לא ניתן להנאה", והסיבה שמותר להדליק נר בשמן שביעית היא רק כשנהנים ממנו. כך גם פסק הרב מאיר אריק (אמרי יושר סימן ק), וכך גם הרב אלישיב (קובץ תשובות ג, קב, וליקוטים שביעית פרק שמיני), והרב חיים קנייבסקי (דרך אמונה שמיטה, פרק ה, הלכה ח) בשם תורת הארץ (הובא בהערה 1). ראו עוד במשנת יוסף (סימן כו, דברים נוספים יש בתשובה לדברי הרב עמאר המתיר, בקובץ יבולי השדה א, מופיעה גם בקובץ זכור לאברהם עמי שפב-תכח), ובמאמרו של הרב אושינסקי בעלון המעיין (חלק מב-ב עמ' 48-52).

³ הרב שלמה זלמן אויערבך (מנחת שלמה א, מב) דן בדברי תורת הארץ (הני"ל), והוא דוחה את דבריו. טענתו העיקרית היא, שאחרי שהותר להדליק בשמן שביעית, אין צורך לבדוק בכל הדלקה לאיזה צורך מדליקים, אלא הותרה ההדלקה ככלל, לכל צורך שהוא. גם בשבט הלוי (א, קפד, אות א) תמה על האוסרים בספרים אלו, וכתב טעמים דומים להתיר. וכתב עוד שגם מותר להשתמש בנר חנוכה בתשמישים שלא צריכים עיון, ולכן זה לא נחשב שהנר אינו להנאה בכלל (טעם זה דחה ר' שלמה זלמן, מכיון שאסור להדליק את נר חנוכה לצורך תשמישים אלו אלא לצורך המצווה), אלא שכתב למעשה כיון שהם אוסרים, יש להחמיר כמוהם. כמו כן ה'אור לציון' (שביעית עמוד מב) מתיר גם הוא, מטעם שנחשבת הדלקה לצורך. וכן התיר הרב מרדכי אליהו (תחומין כא, עמוד 11 והלאה) מטעם דומה לטעמו של הרב שלמה זלמן אויערבך, וכך גם התיר הרב שלמה משה עמאר (שם, הערה 2). לעומתם בילקוט יוסף (שביעית טו, סב) מתיר להשתמש בשמן שביעית רק אם אין שמן אחר (ועיינו עוד ביביע אומר ג, יו"ד יט).

⁴ כתב הרב שלמה זלמן אויערבך (מנחת שלמה ג, קכב אות א) שיש להתיר הדלקת נר חנוכה בשמן שביעית כאשר מדליקים גם שמש. והטעם הוא, שכאשר יש שמש מותר להשתמש לאור כל הנרות, ויש כאן הנאה. ואף שאסור להשתמש לאור הנרות, זה רק משום היכר, ואם יש היכר מותר להשתמש לאור כל הנרות ועיינו בדברי הרב אלישיב (לעיל הערה 2), שחילק בין אדם שמניח את הנרות בתוך ביתו, שאז מותר כיון שנהנה מהם, לבין אדם שמניח את הנרות מחוץ לבית, שאז אסור כיון שמראה שאינו רוצה להשתמש בהם כלל.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרו' אברהם שטינברג
הרב פרו' דרור פיקסלר
הרב פרו' נתן קלר